

STYRDOKUMENT I BOTKYRKA KOMMUN

Program för att förhindra spridning av invasiva främmande arter

Strategi
Program
Plan
Policy
Riktlinjer
Regler

Diarienummer: KS/2023:00375

Dokumentet är beslutat av: Kommunfullmäktige

Dokumentet beslutades den: 2023-06-20

Dokumentet gäller för: Samtliga nämnder och bolag i kommunen

Dokumentet gäller till den: 2027-12-31

BOTKYRKA
KOMMUN

Dokumentet ersätter:

Dokumentansvarig är: Kommunfullmäktige

För revidering av dokumentet ansvarar: Kommunfullmäktige

För uppföljning av dokumentet ansvarar: Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Relaterade dokument: Botkyrkas gröna värden, Botkyrkas blå värden

Inledning

Detta program syftar till att minska de skador som invasiva främmande arter orsakar i kommunen idag samt att minimera framtida skador. Programmet syftar också till att säkra upp att kommunen följer de lagar och regler som gäller i den EU-förordning om invasiva främmande som nu är implementerad i svensk lagstiftning.

I Botkyrka har vi valt att sortera in detta program under den strategi som är kopplad till kommunens naturvårdsprogram "Botkyrkas gröna värden". I denna strategi listas de fyra övergripande målen för Botkyrkas naturvårdsarbete:

- Tillgodose Botkyrkabornas behov av natur – nu och i framtiden
- Värna och utveckla naturvärdena
- Värna och utveckla de gröna kulturmiljövärdena
- Öka kunskapen om och förståelsen för naturen

Detta program kopplar i första hand till de båda mellersta målen i strategin.

Bakgrund

Främmande arter är djur, växter eller svampar som tagit sig till Sverige med hjälp av människan. Ett antal av dessa främmande arter trivs väldigt bra här och saknar konkurrens i sin nya miljö. De kan därför öka kraftigt och påverka den biologiska mångfalden negativt på en mängd olika sätt. De kan även medföra skadliga effekter på jord- och skogsbruk, orsaka ekonomisk skada och påverka hälsan hos djur och människor negativt. Främmande arter som har en eller flera av dessa effekter brukar kallas *invasiva främmande arter* (i detta dokument förkortat *IFA*).

Problemen med IFA i Sverige har ökat i takt med det globala resandet. Vi har också en ökad världshandel där man både medvetet och omedvetet flyttar arter mellan ekosystem. Enligt Artdatabanken har 120 främmande växtarter hög eller mycket hög risk att bli invasiva i Sverige inom 50 år. Många av dessa, till exempel gul skunkkalla, jätteloka och parkslide orsakar redan idag stora skador och kostnader.

Lagar och förordningar

För att skydda miljön och samhället mot de skador som IFA orsakar finns en EU-förordning (1143/2014) om hantering av IFA. Ändringar i miljöbalken har gjorts för att implementera förordningen i svensk lag. En svensk förordning (SFS 2018:1939) om invasiva främmande arter har införts. Syftet är att så långt som möjligt hindra att IFA kommer in i EU och att bekämpa de som redan finns här.

Enligt EU-förordningen är det förbjudet att importera, sälja, odla, släppa ut i naturen eller hålla levande exemplar av de arter som är upptagna i EU:s förteckning över IFA.

Förutom de arter som är listade på EU:s förteckning över IFA finns ytterligare ett antal arter som man redan idag vet är problematiska IFA i Sverige. Att de inte är listade av EU gör att det ännu inte finns några lagstadgade skyldigheter vad gäller dem. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten (HaV) rekommenderar ändå att man på frivillig väg hjälper till att begränsa spridningen eftersom arterna kan orsaka allvarlig skada på våra ekosystem och ekonomi. Listor på denna kategori av arter finns på respektive myndighets hemsida och kommer att uppdateras över tid. På sikt kommer en nationell förteckning över IFA som är av särskild betydelse för Sverige att beslutas. Denna förteckning kommer att vara kopplad till svensk förordning (SFS 2018:1939) om invasiva främmande arter och medföra liknande restriktioner för dessa arter som i EU:s förordning.

Artdatabanken har tagit fram en riskklassificerad nationell bruttolista över invasiva främmande arter (Klassificering av främmande arters effekter på biologisk mångfald i Sverige – ArtDatabankens risklista, 2018). I rapporten görs vetenskapliga klassningar av arternas invasivitet, nu och 50 år framåt. Det är ur denna lista som den nationella förteckningen över IFA kommer att hämtas.

Rollfördelning i Sverige

Länsstyrelsen ansvarar för hanteringsåtgärder mot EU-listade växt- och djurarter, såväl landlevande som vattenlevande (undantaget de djurarter som Naturvårdsverket ansvarar för, se nedan). Enligt miljöskyddsförordningen har Länsstyrelsen även tillsynsansvaret för IFA.

Den som är *fastighetsägare* har ett eget ansvar att vidta åtgärder om det finns EU-listade IFA på den egna fastigheten. Landlevande ryggradsdjur och vatten-sköldpaddor är undantagna. Ansvaret gäller för alla som äger fastigheter, det vill säga: privatpersoner, kommunala och statliga fastighetsägare samt privata bolag som äger fastigheter.

Naturvårdsverket har tills vidare ansvaret för utrotning av EU-listade landlevande däggdjur, fåglar samt sköldpaddor i hela Sverige. Naturvårdsverket ska tillsammans med HaV vägleda Länsstyrelserna, andra myndigheter och aktörer i tillämpningen av förordningar, lagar och regler som rör invasiva främmande arter.

Naturvårdsverket och *HaV* har även ansvar för att ta fram hanteringsåtgärder som ska gälla för de EU-listade arter som bedöms ha stor spridning och därför inte går att utrota på kort sikt. Bland de åtgärder som Naturvårdsverket arbetar fram för dessa arter ingår föreskrifter och vägledning, bland annat om hur arbetet ska planeras och bedrivas i olika områden, samt metoder för utrotning eller populationsbegränsning.

Kommunen har flera roller som är viktiga i bekämpningen av IFA:

1. Kommunen är ansvarig för många parker och andra allmänna ytor. I den rollen kan kommunen förhindra att främmande växtarter som är eller riskerar att bli invasiva planteras där.
2. Kommunen är som markägare ansvarig för att bekämpa invasiva främmande arter som finns på den egna marken.
3. Kommunen är ansvarig för avfallshanteringen och har därför en mycket viktig roll i att se till att avfallet från invasiva främmande växter hanteras på sådant sätt att det förstörs och inte blir

en spridningskälla. En nationell vägledning om detta finns på Naturvårdsverkets hemsida.

4. Kommunen ska skyndsamt rapportera till nationellt ansvariga myndigheter om den får kännedom om att en EU-listad invasiv främmande art finns i kommunen. Landarter ska rapporteras digitalt till Naturvårdsverket och vattenarter till HaV. Förutom de EU-listade arterna vill Naturvårdsverket och HaV även få rapporter om andra problematiska arter som listas på respektive myndighets hemsida.

Kommunalt handlingsprogram mot invasiva främmande arter

Som framgår av ovanstående sammanställning har kommunen som organisation fyra viktiga roller i arbetet mot IFA. Här följer ett förslag till hur dessa uppgifter ska organiseras och genomföras i kommunens löpande arbete. Dessutom behöver kommunen tillhandahålla relevant och uppdaterad information om IFA på sin hemsida.

- 1. Förhindra att IFA och växtarter som riskerar att bli IFA planteras i kommunens parker och på andra allmänna platser som kommunen har rådighet över.**

Bakgrund

Artdatabanken har i rapporten "Klassificering av främmande arters effekter på biologisk mångfald i Sverige" listat alla arter som idag är IFA och arter som inom 50 år riskerar att bli IFA om pågående klimatförändringar fortsätter som idag.

Genomförande:

Utifrån Artdatabankens rapport tar miljöenheten fram en lista över växter som ska undvikas vid upphandling av nya växter till kommunens parker och allmänna platser. De som upphandlar växter i kommunen får tillgång till denna lista. I upphandlingen av nya växter undviker kommunen konsekvent att köpa in växter som är IFA idag och som riskerar att bli det inom 50 år enligt Artdatabankens bedömning.

Ansvariga: Samhällsbyggnadsnämnden genom dess stadsmiljöenhet och Miljö- och hälsoskyddsnämnden genom dess miljöenhet

- 2. Bekämpa befintliga IFA på kommunens egna mark- och vatteninnehav.**

Bakgrund

Kommunen har som markägare ett juridiskt ansvar att bekämpa EU-listade IFA på den egna marken och de egna vattnen. Kommunen ska även begränsa spridningen av nationellt invasiva arter som inte är listade av EU. Dessa finns namngivna på Naturvårdsverkets hemsida och

kommer senare att kopplas till den svenska förordningen om invasiva främmande arter.

Genomförande:

Sedan ett flertal år bekämpar kommunen genom förvaltare på stadsmiljöenheten IFA på kommunens mark. För att ta ett samlat grepp om frågor som rör IFA bildas en arbetsgrupp med representanter från enheterna och förvaltningar som förvaltar och sköter kommunal mark: Mark- och exploateringsenheten, Stadsmiljöenheten, Kultur och fritidsförvaltningen, Teknik och fastighetsförvaltningen samt även Miljöenheten. Arbetsgruppen tar fram en prioriteringsordning på vilka kända förekomster av IFA som ska bekämpas varje år. Uppgifter om IFA i kommunen finns inrapporterade digitala databaser såsom invasivaarter.nu och Artportalen. Metoder för bekämpning av olika IFA tas bland annat fram av Naturvårdsverket (i landmiljön) och Havs- och vattenmyndigheten (i vattenmiljön) och finns på respektive myndighets hemsida. Gruppen kan också fungera som ett forum för att delge varandra erfarenheter av bekämpning och förekomster av IFA. Kemisk bekämpning ska undvikas och får endast användas i undantagsfall då andra metoder inte fungerar.

Ansvariga: Samhällsbyggnadsnämnden genom dess mark- och exploateringsenhet och stadsmiljöenhet, Miljö- och hälsoskyddsnämnden genom dess miljöenhet, Kultur- och fritidsnämnden genom dess kultur- och fritidsförvaltning, Teknik- och fastighetsnämnd genom dess teknik- och fastighetsförvaltning. Samordnare är Miljö- och hälsoskyddsnämnden genom dess miljöenhet.

- 3. Avfallet från invasiva främmande växter hanteras på sådant sätt att det destrueras och inte blir en ny spridningskälla.**

Bakgrund

Trädgårdsavfall som uppkommer vid skötsel av kommunens parker och allmänna platser är inte reglerat i renhållningsföreskrifterna eftersom detta avfall inte räknas som hushållsavfall. När kommunen beställer

bekämpning av bestånd av IFA från en entreprenör är det viktigt att ställa krav på en korrekt hantering av det avfall som uppkommer.

Genomförande:

Vid upphandling av bekämpning av IFA ska kommunen ställa krav på korrekt hantering av avfallet. Det innebär att avfallet med IFA samlas upp i separata plastsäckar/containers och lämnas in vid en godkänd avfallsanläggning. Vid inlämningen ska det tydligt anges att avfallet innehåller IFA.

Ansvarig:

Alla kommunala nämnder som sköter och förvaltar mark och vatten där IFA kan förekomma.

- 4. Kommunen ska skyndsamt rapportera till nationellt ansvariga myndigheter om den får kännedom om att en EU-listad IFA finns i kommunen.**

Utöver EU-listade IFA ska även de nationellt problematiska arter rapporteras som finns listade på Naturvårdsverkets och HaVs hemsidor.

Genomförande:

Detta gäller all mark inom kommunen och inte bara kommunägd mark. Redan idag kan allmänheten rapportera in observationer av IFA i digitala rapportsystem. Utöver arter som är EU-listade ingår även andra vanliga nationellt invasiva växtarter i rapporteringen. För att artbestämningen ska kunna valideras behöver bilder på fynden bifogas rapporterna. I den kommunala organisationen finns det redan idag ett antal personer med kännedom om vilka arter som är klassade som IFA och hur de kan identifieras. Flera av dessa personer arbetar på miljöenheten och på stadsmiljöenheten. Många är i sitt ordinarie arbete ofta ute i kommunens natur och i de bebyggda områdena och kan då göra observationer av förekomster av IFA. Intresserade personer på andra enheter är förstås också välkomna att rapportera förekomster av IFA i kommunen. För att underlätta rapporteringen är det lämpligt att två rapporteringsansvariga för IFA utses i kommunen. Dessa ska internt kunna svara på frågor om rapporteringen av IFA.

Ansvarig:

Miljö- och hälsoskyddsnämnden genom dess miljöenhet

5. Kommunen ska ha relevant och uppdaterad information om IFA på sin hemsida.

Tydlig, översiktlig och lokalt förankrad information om IFA behöver finnas på hemsidan till kommunens medborgare, företagare och markägare. Omfattande information och fördjupande faktaunderlag finns redan på Naturvårdsverkets, HaV:s och Länsstyrelsens hemsidor.

Ansvarig:

Miljö- och hälsoskyddsnämnden genom dess miljöenhet

Uppföljning

Detta program ska granskas och uppdateras minst var fjärde år, senast med början år 2027, inom ramen för arbetet med kommunens naturvårdsprogram Botkyrkas gröna värden.

